

Kalastamaan heti jäiden lähdön jälkeen

Oiva Honkasen kirjoittama juttu on julkaistu Kittilä lehden erätarinoissa 4.9.2013

Pyynti näytteli lapsuuteni kodissa suurta osaa vuoden aikana. Kalan pyynti alkoi heti keväällä jäiden lähdön jälkeen. Rantakoukkuja vietiin heti Säkinmukanojan kahta puolta pyyntiin. Mäntyvapoja säilytettiin vuodesta toiseen. Ne olivat neljä metriä pitkiä. Tapsisiima oli vielä hiukan pitempi kuin vapa. Tapsisiiman päässä oli tautakoukku, johon ratunen laitettiin syötiksi. Noin 50 senttimetriä syötistä oli kivipaino, joka painoi tapsin pohjaan, sopivasti syötti kellui virrassa kalan houkutukseksi. Vapa heitettiin latvapää jokeen, latvaa pyrittiin saamaan jonku esteen taakse, tyvi painotettiin kivillä rantaan. Syötti ei saanut olla nurmen päällä vaan karikon tai hiekan päällä. Harrit olivat erittäin isoja rantakoukulla saatuja. Kalat nousivat suvantopaikasta koskeen eli virtapaikkoihin, näin meidänkin nousi kotirannan kahta puolta.

Hillankukinnan aikaan mentiin Peittolammelle särjenpyyntiin. Silloin särkikala kuti ja sitä oli paljon. Sormenpäät heltyi sitä korjatessa. Peittolampi sijaitsi Alakylän ja Kinisjärven välillä, matkaa tuli kymmenisen kilometriä. Siellä oli Kinis-Aukustilla, Väliatalolla ja meidän talolla yhteinen kala-aitta Pitkäniemen nokassa ja eri paikassa rannalla puoleksi multakämpä, jossa asuttiin pyyntiaikana. Pois tullessa kannettiin kaloja, mitä jaksettiin, ja loput talvella heinäreissulla.

Inakivi oli sellainen merkki, että kun sen laki rupesi tulemaan kuiville näkösalille, isäni työntyivät vyötäröä myöten jokeen kokoamaan rantapatoja ja niissä olevat kivet takaisin. Jäidenlähtö oli särkenyt niitä. Vesi oli kylmää, mutta ei isä siitä puhunut mitään. Rantapatoja oli kolme, yliapaja, keskiapaja ja ala-apaja. Kivipadot muodostivat rantaan kosteen, johon inat kuljetettiin padon alapuolelle.

Inaverkko oli valkoisista niinilangoista kudottu, silmäkoko 33 kerran. Alasissa oli tuohensisässä kivi. Näitä painoja oli vieri vieressä, ylisillä oli laudoista tehdyt kohot, nyt tämä pyydys oli tarkasti pystyasennossa, kun se veteen heitettiin. Inan korkeus oli noin 1–1,20, pituus vajaa parikymmentä metriä. Taukoköyttä oli rantamiehellä noin viisi metriä, inapyydyistä ja venemiehen päässä pari, ehkä korkeintaan kolme metriä. Inapyydyistä kuljetettiin myötävirtaan rantakaria pitkin, rannalla käveli mies pitäen taukoköydestä kiinni, ja väylänpuolella oli venemies ja soutaja veneessä. Rantapadon lähestyessä piti vetää kasoverkko, ja rantamiehen, nyt kun hän törmäsi padon päähän, täytyi antaa verkon huilata virran mukaisesti alavirtaan – nyt mitattiin, oliko kasoverkkoa riittävästi. Vastaavasti venemiehen päästyä rannalle, poies veneestä, hän veti pyydystä virrasta pois sen kuin jaksoi. Harrikalat pyrkivät pakoon verkon renkaasta, heti rantapadon läheltä, nyt eivät alaset saaneet kohota pohjasta, muuten kalat karkasivat. Kalaparvet ei karanneet venemiehen päästä, vaikka siellä oli hetken alasetkin virran päällä. Heti kun inat saatiin kosteen suojaan, kaikki rauhoittui, paitsi soutaja pelotteli sauvomen kanssa verkon takana survoen sauvonta pohjakiviin.

Kalannousu kevätkesästä oli valtavan suurta.

Inausaika kesti suurin piirtein kolmisen viikkoa, pyytämässä iltaa aamua, joskus päivälläkin. Kalaa tuli runsaasti, kaksikorvasella päreestä tehdyllä kopalla kannettiin karjalatoon, jossa niitä ringissä korjattiin. Kuukuppi oli jokaisella edessä, johon hän laittoi harrinkuunsa. Kalat pestiin porukalla ja laitettiin koppaan kuivumaan, mistä isä laittoi ne suolautumaan. Harrin kuukupin jokainen virutti, pisti hiukan suolaa, hetken päästä leivän päälle laitettiin, olipa herkkua. Mutta jos kovin paljon ahnehti, niin joutui niitä pitkin päivää nielemään, vatsasta pullahti takaisin suuhun.

Inausajan puolivälin jälkeen tuli siikakalaa runsaasti joinakin päivinä. Heti sai arvata, että harrin tulo loppuu, kun alkoi seipikalaa tulemaan. Loppuajasta ei käytykään kuin iltasella pyytämässä tai heittämässä inaa.

Kalaa saatiin niin hyvin, että meitä väkeä taisi olla kymmenkunta henkeä kodissani. Runsaan syönnin päälle jäi kasoon kolme neljä puuastiaa suolattua harria, astian paino noin 25 kiloa.

Meiltä kävi Saihon talon isäntä naapurista ottamassa oppia inanpyyntiin, ei heillä onnistunut. Ollin veljekset Porokarista koittivat inata, mutta ei heilläkään tuottanut toivottua tulosta. Kävi siellä isäkin niitä opastamassa, mutta ei ne oppineet.

Minulla jäi sellainen käsitys siitä pyynnistä, että tulos riippui rantamiehen taidosta 70-prosenttisesti. Itse inapyydyys oli hyvin omaperäinen, painava se oli.

Lohenpyyntikulle oli isoverkkopyyntiä, siinäkin oli ylisellä isot laudasta tehdyt kohot, alasella kolmekymmentäsenttimetriset pihlajan tai koivun oksista väännetyt pyöreät kiekot. Kiekkojen halki meni ristiin tuohiset siteet, joiden sisällä keskellä oli kivipainot. Verkon silmäkoko oli niin suuri, että neljän kilon lohelt meni läpi, liinan korkeus noin 2,5 metriä.

Kullerverkkoja oli neljä verkkoa, kaksi siulaverkkoa ja peräverkkoja kaksi. Yhteensä pituutta kulleella oli kuusikymmentä metriä.

Pyyntöä kujettiin kahdella veneellä myötävirtaan suvantopaikoissa. Soutumiehet saivat soutaa aivan tosissaan, ja sauvomieskin avitteli sauvomellaan.

Apajapaikat olivat aina samat, Neitusuvannossa ensin Säkinapaja, Pikkusäkki, Honkasolvanapajan Auttomutka, Loorinperä, ja (Neiti-Ollin) ikkunan ja talon kohdalla sitten olikin Pahtakoskenniska.

Poikasena muistan, kun tultiin syyspimeällä. Oli sumua ja hämärää, koskentohina kuului edestä päin. Tuli toivomus, että kun tuo venemies saisi nopeasti lapettua kulleverkon veneeseen.

Kerrankin Pahtakoskenniskasta isäni vetäisi 17-kiloisen kojamon veneeseen ja löi verkkoja kalan päälle painoksi.

Kojamakala juroi, tahtoi pysyä piilossa, mätikala oli paljon arempi, säikkyi helpommin.

Neitusuvantoa kutsuttiin omassa keskuudessa kotisuvannoksi, Kerpuansuvantoon tai Ylisuvantoon kun lähdettiin lohenpyyntiin, silloin lähdettiin Niskan talon lohenpyyntäjien kanssa yhdessä. Yhdistettiin kaksi kulletta yhteen, nyt tulikin kahdeksan verkkoa yhteen – se olikin pikä laitos. Ylisuvanto oli iso ja leveä suvanto. Kulletta kuljetettiin useasti rannalta kävellen ja toista päätä kuljetettiin kahdella veneellä soutaen. Nostoapajia ei oikein voinut olla, otettiin rantaa vasten ylös, nyt otettiin selkäapajalle, niin Lainiojoen ja Ylikerpuanjoen suun kohdalla oli kummassakin hiekkapenkkää, jossa yliset lauttasivat kauniisti.

Veneet yhdistettiin, kulleverkko oli pyöreä rengas, hiekkapenkan päällä kulletta vedettiin ylisiltä veneen laitaa vasten, niin että peräverkot lähenei ja rengas pieneni koko ajan. Toinen porukka meni renkaan sisälle

pelottamaan kaloja, pistämään arinaan. Kuitenkin kävi niin, että kalan kaksi ehtivät pistämään arinaan, mutta sitten vesi sumeni hiekkapenkan ansiosta, kun isot voimakkaat lohet panivat verkkoon, samalla hiekka nousi ylös kalojen temmellyksen vaikutuksesta, ja näin vesi sameni

Kerrankin muistan, kun Ylikerpua-apajalla meillä oli veneessä kolmetoista kalaa, näiden kalojen keskipaino oli 12 kiloa. Niskan Ville oli ylimääräisellä veneellä, johon kalat laitettiin. Kerpuansuvannolla oli Runtinreijän niminen apaja, johon ei heitetty kuin osa verkoista. Kuljetusmatka kulteelle oli lyhyt, mutta se ei antanut kuin yhden lohien kerralla. Kerrankin heitimme kuusi reissua, ja jokaisella keralla saatiin vain yksi kala.

Oiva Honkanen